

AKDENİZ TİCARETİNİN ÖNEMLİ BELGE BULUNTULARI: SERAMİKLER

Sevinç Gök*

Özet

Akdeniz ülkeleri arasında yapılan ticaretin vazgeçilmez belge buluntuları olan seramiklerin, Batı Anadolu ile Akdeniz yöresindeki yoğunluğu yadsınamaz. Geçmişin izlerini taşıyan bu buluntular, özellikle Osmanlı seramik sanatının Avrupa’da ne kadar popüler olduğunu, aynı zamanda İtalyan, İngiliz, Hollanda ve İspanyol seramik kültürünün de Anadolu’da benimsendiğini ve kullanıldığını gözler önüne sermektedir. Avrupa seramiklerinin Anadolu’da, özellikle de Akdeniz ve Batı Anadolu’da yaygın olmasındaki en önemli faktör Avrupalı aileler yani Levantenlerdir.

Smyrna Agorası’nda gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkarılan Avrupa seramiklerinin yoğunluğu ve çeşitliliği, alış verişin yüzyıllar boyunca devam ettiğinin kanıtıdır. Buluntuların çokluğu, bu seramiklerin yalnızca Levanten ailelerinin değil, Müslüman Türkler kadar Osmanlı ülkesinde yaşayan diğer etnik grupların da beğenisini kazanmış olduğunu gösterir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa seramikleri, ticaret, Smyrna Agorası, Mayolica, transparan baskı.

Abstract

Mediterranean Trade Finds Important Document: Ceramic

It is difficult to ignore the abundance of ceramics, which are indispensable documents of the trade in the Mediterranean region and western Anatolia. Those finds having traces of the past, display how Ottoman ceramic art was popular in Europe. Meanwhile the European ceramics namely Italian, English, Dutch and Spanish ceramics were also well known and used in Anatolia as well. Obviously the most important factor for the prevalence of the European ceramics in Anatolia, especially in the Mediterranean and Aegean regions, is due to European families, ie. Levantines.

The abundance and the variety of the ceramics found in the excavations at the Smyrna Agora, display the ceramic trade seen from the early period continued through the later period. Again the volume of the ceramics lead to the opinion that those ceramics received appreciation not only by the Levantine families but also Muslim Turks and other ethnic societies living in the Ottoman Empire.

Key words: European ceramics, trade, Smyrna Agora, Mayolica, transparan print.

* Doç. Dr. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İzmir-TÜRKİYE.

Günlük mutfak kapları, lüks mallar, hediyelikler, dini objeler gibi geniş bir alanda kullanılan seramikler, ticaretin önemli metalarındandır. Gerek başka materyallerin taşınmasında kullanılan, gerekse satılmak için ülkeler arasında dolaşan seramikler, arkeolojik kazıların en önemli buluntuları içerisinde yer alır.

Toplum zevkinin, sanat beğenisinin, dini ritüellerin ve refah düzeyinin göstergesi olan seramikler, kazılarda ve batıklarda bol miktarda ortaya çıkarılmıştır.

Akdeniz ülkeleri arasında yapılan ticaretin vazgeçilmez belge buluntuları olan seramiklerin Batı Anadolu ile Akdeniz civarındaki yoğunluğu yadsınmaz. Erken çağlardan itibaren deniz ticaretinin yoğun olduğu Akdeniz ve Ege'de; **İç Adası, Kötü Burun, Bozburun, Pelagos, Skopelos, Kastellorizo, Gelidonya Burnu, Şeytan Deresi, Kaş-Uluburun ve Serçe Limanı batığı**¹ gibi adını burada saymadığımız birçok batık bulunmuştur. Bunlardan ele geçen seramikler, Türkiye'deki çok çeşitli müzelerde sergilenmektedir. Bilindiği, gibi büyük sualtı koleksiyonu ile önemli bir yere sahip olan **Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi**, deniz ticaretinin buluntularına ev sahipliği yapmaktadır. Tam olarak hangi batıklardan geldikleri tespit edilememiş olsa da, önemli bir diğer koleksiyon da **İzmir Arkeoloji Müzesi**'nde sergilenmektedir². Ayrıca son yıllarda İstanbul Yeni Kapı kazılarında ortaya çıkarılan gemilerden de çok çeşitli malzeme elde edilmiştir. Geçmişin izlerini taşıyan bu buluntular, Akdeniz ve buna bağlantılı olarak Ege deniz ticaretinin belgeleridir. Gemilerde günlük mutfak kabı olarak kullanılan, ancak önemli ölçüde ticareti de yapılan seramikler ile ilgili oldukça bol yayın mevcuttur. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında **Smyrna (İzmir) Agorası** kazılarında ortaya çıkarılan, özellikle geç dönem Osmanlı tabakasında, Kütahya, Çanakkale, İstanbul Eyüp işi ve yerel üretim seramiklerle aynı katmanlarda ele geçen Avrupa seramikleri üzerinde durulacaktır³.

Agora'da ele geçen seramiklerden önce, önemli bir koleksiyondan bahsetmek istiyorum. Bugün Paris'teki Rönesans şatosu Écouen'de sergilenen Osmanlı seramik koleksiyonu, Avrupa ile olan ticaretin, alış verişin ve ilişkilerin göstergesi olacak boyutlardadır. Nitekim büyük bir kısmı Rodos'ta yaşayan Alsas'lı arkeolog Auguste Salzmann tarafından alınarak/toplanarak oluşturulan, 1865/1866 yıllarında Paris'teki Cluny Termal Oteli Müzesi'ne satılan, ardından Écouen Şatosu'na getirilip sergilenen bu büyük koleksiyon, Osmanlı seramiklerinden oluşmaktadır. Frédéric Hitzel-Mireille Jacotin tarafından tamamı İznik eseri⁴ olarak tanıtılan seramiklerin, Prof. Dr. Gönül Öney'in tespitleriyle yalnızca İznik değil, aynı zamanda geç dönem Kütahya üretimleri

¹ Alpözen (1997) s. 89-110; Doğer (2000) s. 7-10; Özdaş (2007) s. 90-98.

² Doğer (2000).

³ Smyrna Agorası Kazısı Başkanı Yard. Doç. Dr. Akın Ersoy'a bu güzel malzemeyi çalışabilmemi sağladığı ve bütün kazı ekibine rahat bir çalışma ortamı hazırladıkları için teşekkür ederim. Ayrıca çizimlerimde yardımcı olan sevgili öğrencilerim Zeynep Meriç, Ceren Çelik ve Semih Seçkin'e de teşekkürü borç bilirim.

⁴ Hitzel-Jacotin (2005) p. 21-23.

olduğu da anlaşılmıştır⁵. Bu koleksiyon bizim için özellikle Akdeniz ticaretinde Osmanlı seramiklerinin önemli bir yere sahip olduğunu ve Rodos'ta önemli bir alıcı kesimin varlığını göstermektedir. Ayrıca, adalardaki birçok evin dekorasyonunda hem Osmanlı hem de Avrupa seramiklerinin kullanıldığı, bunun bir moda olduğu dikkati çekmektedir⁶. Avrupa'da birçok müzenin koleksiyonunda sayısız Osmanlı seramiği bulunur. Ne yazık ki bizim müzelerimiz Avrupa müzeleri kadar zengin değildir. Bu seramiklerin Anadolu'dan Avrupa'ya hem kara hem de deniz ticareti ile ulaştığı bilinmektedir. Ancak Ege ve Akdeniz'den Avrupa'ya ulaşan ve Écouen Şatosu'nda yer alan bu koleksiyon, yalnızca nefis işçilik ve çeşitliliğiyle değil, bu ticarete örnek olması açısından da önemlidir. Ege denizindeki ticaret rotalar üzerine araştırmalar yapan A. Avramea, Rodos'un önemli bir kavşak noktası olduğunu, Tenedos'tan güneye giden yolun Mytilene, Khios (Sakız), Samos (Sisam) ve Kos adaları üzerinden devam ettiğini belirtmektedir⁷. Korint'te yapılan kazılarda ortaya çıkarılan İslam dönemi seramikleri, proto-mayolica ve Çin porselenleri, uluslararası ticaretin de önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır⁸.

Osmanlı seramiklerinin Avrupa'da ne kadar popüler olduğu, aynı zamanda İtalyan, İngiliz, Fransız ve Hollanda seramik kültürünün de özellikle Batı Anadolu'da benimsendiği ve kullanıldığı bilinmektedir. Elbetteki Avrupa seramiklerinin özellikle Batı Anadolu'da yaygın olmasındaki önemli faktör Levantenlerdir.

Smyrna Agorası'nda gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkarılan Avrupa seramiklerinin yoğunluğu ve çeşitliliği, alış verişin yüzyıllar boyunca devam ettiğinin kanıtıdır. Buluntuların çokluğu, bu seramiklerin yalnızca Levanten ailelerinin değil, Müslüman Türkler kadar Osmanlı ülkesinde yaşayan diğer etnik grupların da beğenisini kazanmış olduğunu gösterir.

Agora seramiklerine geçmeden önce kısaca İzmir'in tanıttığımız seramiklerle ilgili tarihine değinmek kanımca yerinde olacaktır. İ.Ö. 333'te Büyük İskender'in emriyle Pagos Dağı'nın eteklerine taşınan Smyrna, M. S. 178'de meydana gelen depremde büyük bir yıkıma uğramış ve bu tarihten sonra Roma İmparatoru Marcus Aurelius tarafından tekrar inşa edilmiştir⁹. Bugünkü Smyrna Devlet Agorası da bu döneme aittir¹⁰.

İzmir'de gerçek anlamdaki Türk hakimiyeti 1317 yılında Aydınoğlu Mehmet Bey'in Kadifekale'yi almasıyla başlar¹¹. Latinler, limanda kurulan kale ve civarı,

⁵ Öney (2011), Öney (2013 baskıda).

⁶ Kore-Zographou (2008) s. 12 Fig. 2-3, s. 13 Fig. 4a-b, 5, 6, s. 14 Fig. 7-10.

⁷ Kahyaoğlu (2010) s.207.

⁸ Kahyaoğlu (2010) s.230.

⁹ Doğer (2006) s. 94; Göksu (2002) s.57.

¹⁰ Doğer (2006) s. 180.

¹¹ Baykara (1974) s.28.

Türkler ise Kadifekale ve çevresine yerleşmiş, böylece kent etnik olarak iki bölüme ayrılmıştır.

İzmir, Türk ve Latinlerin kent üzerindeki hakimiyet kurma savaşlarının ardından 1424 yılında Sultan II. Murad döneminde kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmış olsa da çeşitli saldırılara uğramaktan kurtulamamıştır. Nitekim kale 1472 yılında Venedikliler tarafından yakılıp yağmalanmış ve ardından tekrar inşa edilmiştir¹². Kentin gelişimi ancak XVI. yüzyıldan sonra hız kazanmış, XVII. yüzyılın başlarından itibaren ise büyük bir şehir olmuştur¹³ (Foto. 1).

Foto. 1- Smyrna Agorası ve Kadife Kale (Foto. A. Ersoy).

İzmir Agora'sında 1932 yılında başlayan kazılar, Rudolf Naumann ve İzmir Müzesi eski müdürü Selahattin Kantar tarafından aralıklarla devam ettirilmiştir¹⁴. 2007 yılından bu yana ise Dokuz Eylül Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. Akın Ersoy tarafından yürütülmektedir¹⁵.

¹² Doğer (2006) s. 180; Kütükoğlu (2000) s.18.

¹³ Baykara (1974) s.29.

¹⁴ Göksu (2002) s.57; Taşlıalan, Drew-Bear (2005) s. 371-434; Taşlıalan, Drew-Bear (2006) s. 309-361.

¹⁵ Ersoy (2009) s. 32-45; Ersoy (2010) s. 132-137; Ersoy, Yılmaz (2010) s. 47-53; Ersoy (2011).

İzmir'i ziyaret eden yabancı ve Türk seyyahların yanı sıra, burada adını saymadığımız birçok tarihçi, sanat tarihçisi ve araştırmacı kenti, tarihi, ticari hayatı, kültür yapısı ve kültür varlıkları bakımından incelemiştir. Bizim için en önemli noktalardan biri ele geçen seramikler, diğeri ise ticaret hayatıdır. Son yıllardaki araştırmalarımız göstermiştir ki, Agora'da yoğun olarak bulunan Avrupa seramiklerinin bu ticaret hayatı içerisindeki yeri çok önemlidir.

Smyrna Agorası, önemini yitirip terk edilmesinin ardından toprak altında kalmış ve Osmanlı döneminde üzerinde yükselen evleri, dükkanları ve ticarethaneleriyle yeniden yaşam bulmuştur. XX. yüzyılda mezarlıkların kaldırılması ve bu alanların park haline getirilmesi işlemleri esnasında ortaya çıkan Agora'da, özellikle üst tabakalarda doğal olarak Osmanlı kültür katları yer almaktadır. 2007 yılından itibaren, özellikle mozaikli salon olarak adlandırılan yapının bir bölümü ile İkiçeşmelik Caddesi'ne bakan kesimde yoğunlaştırılan kazı çalışmalarında bulunan geç dönem seramiği toprak içinden adeta fişkırmaktadır (Foto. 2).

Kütahya, Çanakkale ve İstanbul üretimi olduğu anlaşılan yoğun sırlı malzemenin yanı sıra, bir bölümünün yerel üretim olduğunu düşündüğümüz sırsız seramikler de ele geçmiştir. Bu örnekler Anadolu'daki iç ticareti göstermesi açısından da önemlidir. Seramik buluntuların çok yoğun olduğu bu alanın dükkanlar ve kahvehaneler içeren bir ticaret merkezi olduğu anlaşılmaktadır¹⁶. Ortaya çıkarılan sırlı ve sırsız seramiklerin yalnızca evlerde kullanılamayacak kadar yoğun olduğu dikkati çeker. Yalnızca arkeolojik buluntular değil, kaynaklar da bu görüşümüzü destekleyen kanıtlar sunmaktadır. 1671 yılında İzmir'e uğrayan **Evliya Çelebi**, İzmir'in ticari hayatı hakkında önemli bilgiler verir ve belediyenin harcını ödeyen toplam üç bin altmış adet dükkandan bahseder. Bu dükkanlar içerisinde 40 kahvehane, 70 sabunhane, 200 meyhane, 20 bozahane, 20 boyahane sayar. Ayrıca İzmir limanının yoğunluğunu da "...Her sene bin gemi gelir, bin gemi gider. İzmir'in yarısı sanki frangistandır..."¹⁷ sözleriyle ifade eder. Ayrıca, tüccarların yeryüzünün her türlü ürününü ve bütün ülkelerin mallarını İzmir'de sattığını belirtir¹⁸. **De Saumery** de 1723 yılında İzmir'e gelmiş ve "İzmir, Avrupa, İran, Hind ve Çin mallarının daimi bir mübadele yeri olarak, kara olsun, deniz olsun, büyük ticaretiyle hilafsız bütün doğunun en meşhur iskelesidir" ayrıca "Avrupa eşyası deniz yoluyla gelir ve İzmir'den İran ve Hind'e kadar çeşitli ülkelerin mallarını buraya getiren kervanların dönüşlerinde götürülür" gözleminde bulunmuştur¹⁹.

¹⁶ Kazıda ele geçen lülelerin yoğunluğu da bu görüşümüzü desteklemektedir. Agora kazılarında ortaya çıkan lüleler hakkında bilgi için bkz. Ayhan (2011) s. 1-22.

¹⁷ Zillioğlu (1985) s.534.

¹⁸ Baykara (1974) s. 31.

¹⁹ Baykara (1974) s. 96.

Foto. 2- Smyrna Agorası. Osmanlı dönemi tabakası ve seramikler. (Foto. S. Gök).

XVIII. yüzyılda en yoğun ticaretin İngiliz ve Hollandalılar ile ardından Fransız ve İtalyanlarla yapıldığı anlaşılmaktadır. 1752-1783 yılları arasında Fransızlara ait ticaret evi sayısı İstanbul'da 11, Selanik ve Kavala'da 8, İskendireye'de 4 iken İzmir'de bu sayı 29'dur ve bu durum XVIII. yüzyılda İzmir'in döneminin en önemli limanı olduğunu göstermesi açısından önemlidir²⁰.

İzmir limanı ihracatın yanı sıra önemli bir ithalat merkezi de olmuş, bu özelliğini XIX. yüzyılın ortalarına kadar sürdürmüş, XIX. yüzyıldan önce manifatura eşyası ile züccaciye başlıca ithalat malları içerisinde yer almıştır²¹. Temel ithal malları içerisinde; ipek, çivit, baharat, atlas, çelik, kalay, kağıt, yünlü kumaşlar gibi burada adını saymadığımız çok çeşitli kalemlerin yanı sıra seramik ürünler de bulunmaktadır. 1818-1839 tarihleri arasında İzmir gümrüğüne gelen ithal mallar listesinde; *çanak*, *çanak-ı İngiliz*, *çanak-ı Marsilya*, *Felemenkâri kase*, *tabak*, *zarf* ve *fincan*, *kandil* ve *çay takımı* ile *fincanlar* bulunmaktadır²². İthal edilen bu mallar, İzmir'in demografik yapısı bakımından da önemli bilgiler vermektedir. XVI.-XVII. yüzyıllardan itibaren

²⁰ Baykara (1974) s. 96, 97.

²¹ Baykara (1974) s. 106.

²² Küçükcalay (2007) s. 49, 205.

ticaret amacıyla gelip kente yerleşen Levantenler, yani Fransız, Hollandalı, İtalyan ve İngiliz tüccarlar²³ da seramik ve çini beğenisinin değişmesinde, özellikle Avrupa porselenlerinin ya da İtalyan mayolika seramiklerine olan talebin artmasında önemli rol oynamış olmalıdır. İzmir’de Alsancak, Bornova, Buca ve Seydiköy’de (Gaziemir) evleri bulunan, bu evleri kendi yaşam tarzı ve zevklerine göre düzenleyen Levantenlerin, özellikle Avrupa fayanslarının yer aldığı kataloglardan seçim yaptığı ve bunları sipariş ettikleri de bilinmektedir²⁴.

Agora kazılarında ortaya çıkarılan Osmanlı ve Avrupa seramiklerinin yoğunluğu, çalışmamızın kapsamını daraltmamızı zorunlu kılmaktadır. Gerek İzmir’in demografik yapısı, gerekse dönemin ticaret hareketliliğine bağlı olarak İzmir Limanının işlevselliği, İzmir Agorası’ndaki Avrupa seramiklerinin çok çeşitli ve yoğun olmasını sağlamıştır. Ele geçen seramikler içerisinde başta İtalya olmak üzere, İngiltere, Hollanda ve Fransa üretimi seramikler bulunmaktadır.

İtalya üretimi seramikler içerisinde ilk grubu **mermer dekorlu** (*Pisan Type marbled ware, ceramica marmorizzata*) seramikler oluşturur. Bu teknikte kaliteli, sert ve kırmızı hamurlu seramik üzerine sıvılaştırılmış renkli astar ya da sır, ebru deseni oluşturacak şekilde karıştırılarak uygulanır ve bu desen mermer dekorunu anımsatır²⁵. Genel olarak İtalya / Pisa’da üretilen bu seramikler ayrıca Montelupo, Savona ve Lombardy’de de üretilmiş, taklitleri Fransa / Provençe, Balkanlar, Yunanistan ve Türkiye / İstanbul-Eyüp’te (Eyüp işi) yapılmıştır²⁶.

Pisa üretimi mermer dekorlu seramikler, Agora’da oldukça yoğun buluntu vermektedir. Tam, tama yakın ve fragmanlardan oluşan örnekler kırmızımımsı hamurlu, kahverengi, sarı/krem ve yeşil renkli mermer dekorludur. Bu gruba ait örnekler genellikle yarı küresel gövdeli (Tablo 1/Kat. 10) veya konik kademeli gövdeli yayvan tabaklar (Tablo 2/Kat. 12-13) ile yarı küresel gövdeli çukur kâseler halindedir. Kapların geniş kenarlı dışa çekik ağızları ya gövdeden hafif sarkar şekilde (Tablo 1/Kat. 1-8, Tablo 2/Kat. 12-13) ya da iç bükey kademeli (Tablo 1/Kat. 9-10) olarak verilmiştir. Küresel gövdeli derin kap örneklerinde ağız kenarının kıvrılarak aşağı doğru sarktığı dikkati çeker (Tablo 1/Kat. 11). Arka yüzler astarlanmış ve sırlanmış, genellikle bezeme yapılmadan sade bırakılmıştır. Ancak bazı örneklerde dış yüzeyin de iç yüzeydeki gibi dekorlu olduğu dikkati çeker. Kaideler alçak tipte halka kaideli, iç bükey kavislili ve keskin kademelidir.

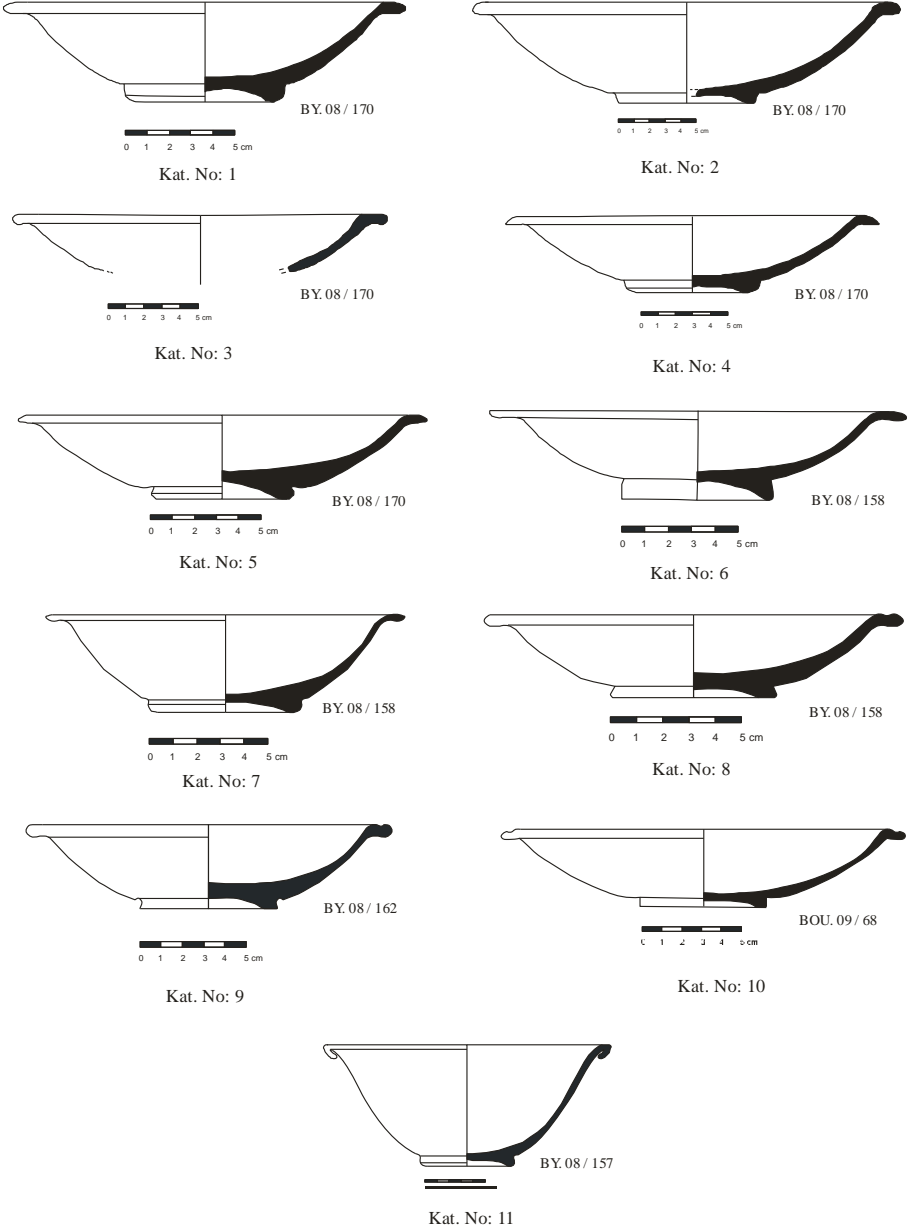
²³ Kuyulu (2006) s.171.

²⁴ Kuyulu (2006) s. 191.

²⁵ Beltran-Miro (2010) s. 17-18; Vroom (2005) s. 165.

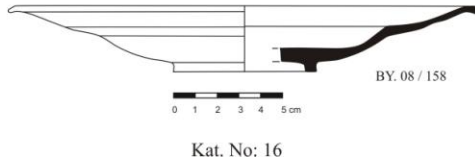
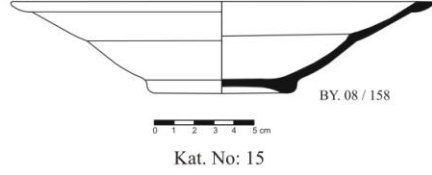
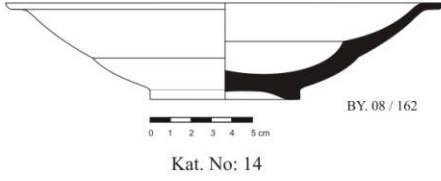
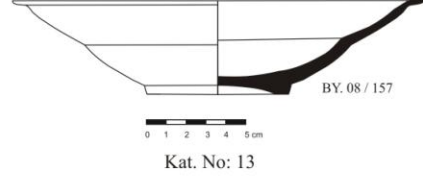
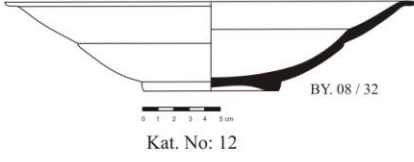
²⁶ Vroom (2005) s. 165.

Sevinç Gök

Tablo 1- Smyrna Agorası'nda bulunan **mermer dekorlu** (*Pisan Type marbled ware, ceramica marmorizatte*) seramik profilleri (Çizim S. Gök, Z. Meriç, C. Çelik, S. Seçkin).

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

Tablo 2- Smyrna Agorası'nda bulunan **mermer dekorlu** (*Pisan Type marbled ware, ceramica marmorizzate*) (Kat. No: 12-13) ve **sgraffito teknikli** (*graffiti polychrome, mezzomaiolica*) (Kat. No: 14-16) seramik profilleri (Çizim S. Gök, Z. Meriç, C. Çelik, S. Seçkin).

Sevinç Gök

Kat. No: 1

Kat. No: 10

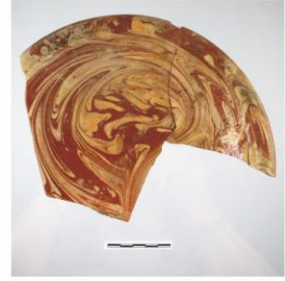
Kat. No: 12

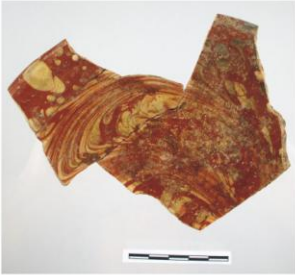
Kat. No: 13

Kat. No: 11

Kat. No: 4

Kat. No: 5

Kat. No: 6

Kat. No: 7

Kat. No: 2

Kat. No: 8

Kat. No: 9

Tablo 3- Smyrna Agorası'nda bulunan **mermer dekorlu** (*Pisan Type marbled ware, ceramica marmorizzate*) seramikler (Foto. S. Gök).

Mermer dekorlu örnekler, XVI. yüzyılda üreilmeye başlamış, İtalya'nın Empoli bölgesindeki Pontorme'de 1575-1625, Hollanda ve İngiltere'de ise 1575-1650 ile 1620-1640 tarihli arkeolojik konteks içerisinde bulunmuştur²⁷. Ayrıca Şam Kalesi'nde bulunan mermer dekorlu seramikler, XVI.-XVII. yüzyıllara tarihlenmektedir²⁸. Bu örnekler ışığında Agora'daki Pisa tipi mermer dekorlu seramikleri XVI. yüzyılın ikinci yarısı ile XVII. yüzyıla tarihlenememiz mümkün görünmektedir. 1997-2006 yılları arasında Agora'da yapılan kazılarda ortaya çıkarılan bu gruba dahil seramikler Doç. Dr. Lale Doğer tarafından tanıtılmıştır²⁹.

Pisa tipi mermer dekorlu seramikler ile aynı hamur yapısına ve form tipine sahip bir diğer önemli grup, **sgraffito teknikli** (*graffiti polychrome, mezzomaiolica*) kaplardır. Genellikle Bologna ve Padua'da yapılmışlardır³⁰. Bu grupta kırmızı hamur astarlanıp üzerine kurşun sır yapılır, bezemelerde ise genellikle yeşil, kahverengi ve hardal sarısı renkler kullanılır³¹.

Agora kazılarında ortaya çıkarılan sgraffito teknikli seramikler, küresel formlu çukur kaseler ile kademeli konik gövdeli yayvan tabaklardan oluşmaktadır (Tablo 3/14-16, Tablo 4). Sgraffito tekniğiyle süslenmiş bu örnekler, yoğunluklu olarak bitkisel bezeme ağırlıklıdır ve ince yapraklı basit bir dal ile bu dalın ucunda yer alan çok yapraklı basit bir çiçek ile bezenmiştir. Küresel formlu kâselerin ağız kenarında genellikle üç sıra halinde kazımayla yapılmış ince şeritler dikkati çeker. Kademeli yayvan gövdeli tabaklarda ise dışa çekik ağzın kenarında üçlü şeritler içerisine alınmış kıvrık çizgilerden oluşan soyut bezemelerin bulunduğu bordür görülür. Tabağın ortasında yine çukur çanaklarda olduğu gibi soyut çiçek motifleri yer alır. Kaplar hardal sarısı ve yeşil renklerle hareketlendirilmiştir. Bu grupta bitkisel bezemeli örneklerin dışında, merkezinde stilize kuş ve balık figürlerinin bulunduğu yayvan tabaklar da önemli buluntular arasındadır. Uzun gagalı kuş ve balık figürünün vücutları çizgisel bir üslupla işlenmiş, kahverengi ve yeşil renklerden oluşan serbest dokunuşlarla hareketlendirilmişlerdir (Tablo 5/Kat. No: 14, 2).

Genel olarak Pisa tipi mermer dekorlular ile ilişkilendirilen ve 1600'lü yıllara yayılan bu grubun Barcelona'da bulunan örnekleri, XVII. yüzyılın ikinci yarısı ile XVIII. yüzyılın başlarına ait konteks içerisinde yer alır³². Agorada ele geçen Pisa tipi mermer dekorlular ile benzer form ve aynı hamur yapısına sahip örneklerin de XVII. yüzyıla ait olduğu düşünülebilir.

²⁷ Beltran-Miro (2010) s. 18.

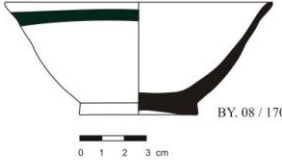
²⁸ François (2009) Fig. 3 / 13-14, s. 59 Tableau II.

²⁹ Doğer (2009/1) s. 37; Doğer (2009/2) s. 224-225, Şek. 6.

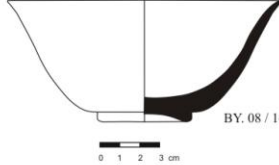
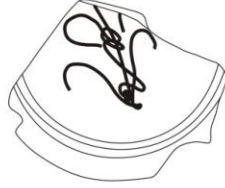
³⁰ Sevim-Özudođru-Eğın (1992) s. 216.

³¹ Beltran-Miro (2010) s. 22.

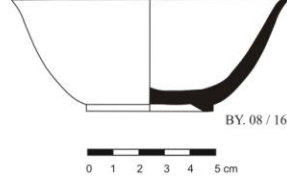
³² Beltran-Miro (2010) s. 22.

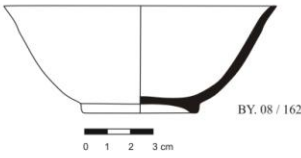
Kat. No: 17

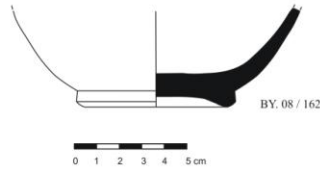
Kat. No: 18

Kat. No: 19

Kat. No: 20

Kat. No: 21

Tablo 4- Smyrna Agorası'nda bulunan **sgraffito teknikli** (*graffiti polychrome, mezzomaiolica*) seramik profilleri (Çizim S. Gök, Z. Meriç, S. Seçkin).

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

A- Kat. No: 20 B- Kat. No: 19 C- Kat. No: 18
D- Kat. No: 21 E- Kat. No: 14

Kat. No: 17

Kat. No: 15

Kat. No: 16

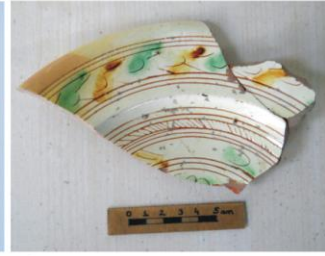
1

2

3

4

Tablo 5- Smyrna Agorası'nda bulunan **sgraffito teknikli** (*graffiti polychrome, mezzomaiolica*) seramikler (Foto. S. Gök).

İtalya üretimi bir diğer grup ise **Mayolika** (*majolika, maiolika*) seramiklerdir. Bir sırüstü tekniği olan Mayolika, İslam ülkelerinde kullanılan lüster tekniğine benzer şekilde üretilmiş, opak sır üzerine renkli sırlarla yapılan bir teknik olarak özellikle Fatimiler döneminde Avrupa'ya yayılmış ve İtalya'da gelişmiş bir seramik süsleme tekniğidir³³. İlk örnekleri XIV. yüzyılda Floransa civarında, Orvieto, Faenza'da görülmeye başlayan bu tekniğin XV. yüzyılda Orvieto, Floransa ve Faenza kentlerinde, XVI. yüzyılda Faenza, Siena, Deruta, Cafaggiola, Urbania, Gurbio, Venedik ve Pesaro kentlerinde, XVII. yüzyılda ise Cenova, Montelupo, Fiorentino, Castelli ve Sicilya kentlerinde üretildiği anlaşılmaktadır³⁴.

Agora kazılarında bulunan mayolika seramikler, fragmanlar halindedir. Bu nedenle formları hakkında şu anda yorum yapmamız mümkün olmamaktadır. Ancak mevcut örnekler açık kırmızı ya da krem renkli hamurludur ve mavi, turuncu, yeşil, kahverengi renklerle desenlendirilmiştir (Tablo 6). Bazı fragmanların bezemesinde, ortada madalyonlar halinde daireler ile bunun etrafında yer alan yaprak motifleri görülür (Tablo 6/1-3). Daha parlak bir sır ve kaliteli bezemenin görüldüğü bu örneklerin haricinde, spiral daireler ve taramalarla işlenmiş daha mat ikinci bir grup bulunur (Tablo 6/4-7). Bu seramiklerin dış yüzeyi astarlanmış ve sırlanmıştır. Seramikler haricinde duvar kaplaması olduğunu düşündüğümüz fragmanlar da ele geçmiştir (Tablo 6/8).

Uzun bir dönem içerisinde üretilmiş olan Mayolika seramiklerinin tarihlenmesinde desenler büyük önem taşımaktadır³⁵. İznik ve Kütahya seramiklerindeki motiflerden³⁶ ve Çin porselenlerinden etkiler taşıyan³⁷ bu seramikler; helezon, yaprak, tarama ile doğa resimleri, dini konular gibi çok çeşitli desen alt yapısına sahiptir. Agora kazılarında ortaya çıkarılan mayolika seramikler fragmanlar halindedir ve tam bir desen analizi yapılamamaktadır. Joanita Vroom tarafından tanıtılan ve üzerinde taramalar bulunan küçük fragmanlar ile Agora örnekleri benzerlik gösterir³⁸. Vroom bu örnekleri XV. yüzyıl sonu, XVI. yüzyılın başlarına tarihlemektedir. Ayrıca, spiral kıvrımlar ve taramalar halinde süslemelere sahip diğer örnekler de, Montelupo'da üretilen ve XVI. yüzyıl sonu, XVII. başlarına tarihlenen spiral bezemeli seramiklerle benzerlik göstermektedir³⁹. Kıbrıs Kouklia'da da birkaç fragman halinde Montelupo üretimi Mayolika bulunmuştur⁴⁰.

³³ Şahin (1983) s. 23; Sayıl (1997) s. 26; Sevim-Özüdoğru-Eğin (1992) s. 215.

³⁴ Sevim-Özüdoğru-Eğin (1992) s. 216; Vroom (2005) s. 147.

³⁵ Sevim-Özüdoğru-Eğin (1992) s. 213-226; Mikhailova-Lapkovskava (1990) s. 73-79; Sayıl (1997) s.24-28.

³⁶ Yenişehirlioğlu (2004) s. 373-381.

³⁷ Sevim-Özüdoğru-Eğin (1992) s. 220.

³⁸ Vroom (2005) s. 146, TUR / VEN 4.1.

³⁹ Beltran-Miro (2010) s. 27, 29 Lâmina 13 / 1-3.

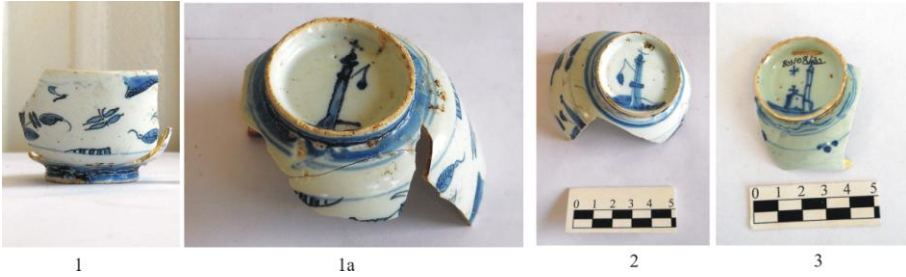
⁴⁰ Wartburg (2001) s. 377/Fig. 7, 378, 379.

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

Tablo 6- Smyrna Agorası'nda bulunan **Mayolika** (*majolika, maiolika*) seramikler (Foto. S. Gök).

Smyrna Agorası'nda bulunan bir diğer grup Çin porselenlerinden etkilenilerek yapılan, Kuzey İtalya'da, Albisola ya da Savona üretimi olan ve **Barocca Scenografia** olarak adlandırılan barok tarzı seramiklerdir⁴¹. Bitkisel bezemeli motiflerin yer aldığı bu örneklerde mimari öğeler, yapılar ve deniz feneri marka gibi kaideye işlenmiştir⁴². Agora kazılarında bu gruba ait birkaç fincan fragmanı bulunmaktadır. Kaliteli, beyaz hamurlu bu örneklerin dış yüzeyinde, mavi renkli stilize çiçeklerle bezeme yapılmıştır. İç yüzeyler sadedir. İki fincan örneğinde kaidede deniz feneri motifi, bir fincanda ise mimari yapı markası görülür (Tablo 7). Bu gruba ait örnekler XVII.-XVIII. yüzyıllara tarihlenmektedir⁴³.

Tablo 7- Smyrna Agorası'nda bulunan, kuzey İtalya üretimi **Barocca Scenografia** olarak adlandırılan barok tarzı seramikler (Foto. S. Gök).

Agorada bulunan bitkisel süslemeli, özellikle mavi ve lacivert renk tonlarıyla bezeli **Hollanda Delft** seramikleri de Avrupa porselenlerinin çeşitliliğini göstermektedir. İki örneğiyle tanıtmaya çalışacağımız bu gruptaki kaplardan ilki serbest fırça darbeleriyle yapılmış yaprak motifleriyle bezeli, merkezi bir halka ile işaretlenmiş dışa çekik ağızlı hafif çukur bir tabaktır ve arka yüzünde iri dalga motifleri görülür (Foto. 3, Kat. No: 22). Zemin beyaz, motifler lacivert renklidir ve kaidesinde büyük harflerle irice M. N. imzası vardır. Delft, XVII. yüzyılın ortalarına doğru ünlü bir üretim merkezi olmuş⁴⁴, üretim 1640 ile 1740 yılları arasında en üst noktasına varmıştır⁴⁵. Delft'teki atölye ve usta adlarının bazıları tespit edilebilmiştir. Bunlar içerisinde Antwerp'li seramik dekorasyon ustası **Michel Nouts**'un (1611) adı da geçmektedir⁴⁶. Yukarıda tanıttığımız tabağın altındaki M. N. imzası da bize bu ustayı çağrıştırmıştır. Her ne kadar Sayın Sibel Sevim, Şerife Özüdoğru ve Mehlika Eğin tarafından yapılan

⁴¹ Beltran-Miro (2010) s. 61.

⁴² Beltran-Miro (2010) Lamina 41/1, 75. s. 65 Lamina 43/1, s. 75.

⁴³ Beltran-Miro (2010) s. 75.

⁴⁴ Sevim-Özüdoğru-Eğin (1992) s. 229.

⁴⁵ Sevim-Özüdoğru-Eğin (1992) s. 229.

⁴⁶ Sevim-Özüdoğru-Eğin (1992) s. 230.

çalışmada, Michel Nouts ve diğer sanatçıların üretimlerinin tanımlanamadığı ve bunların çok renkli işler olduğunun tahmin edildiği⁴⁷ söylene de, bu tabağın, Michel Nouts adlı ustaya ait olma ihtimalini de çok göz ardı etmemek gerektiği düşüncesindeyim.

Delft seramikleri içerisinde yer alan bir diğer önemli örneğimiz yayvan bir tabaktır. Beyaz zemin üzerinde lacivert renkle süsleme yapılmış, tabağın merkezinde, kıvrık dallar üzerinde stilize rozet çiçek ve yapraklarla işlenmiş bitkisel bir bezeme görülür. Geniş ağız kenarı ise dikey hatlarla bölümlere ayrılmış, bunların içi de stilize yapraklı bitki motifleriyle süslenmiştir (Foto. 4). Tabağın arka yüzünde lacivert renkli paralel çizgiler ile dalgalı hatlardan oluşan süsleme görülür. XVII. yüzyılda Amsterdam'a ulaşan Ming dönemi mavi-beyaz Çin porselenleri çok sevilmiş ve taklit edilmiştir⁴⁸. Bu örnekler de yöresel motiflerle harmanlanmış Ming dönemi mavi-beyaz seramiklerini anımsatmaktadır. Benzer Delft seramikleri de Véronique François tarafından XVII. ila XVIII. yüzyıla tarihlenir⁴⁹.

Foto 3, 4- Smyrna Agorası'nda bulunan, **Hollanda Delft** seramikleri (Foto. S. Gök).

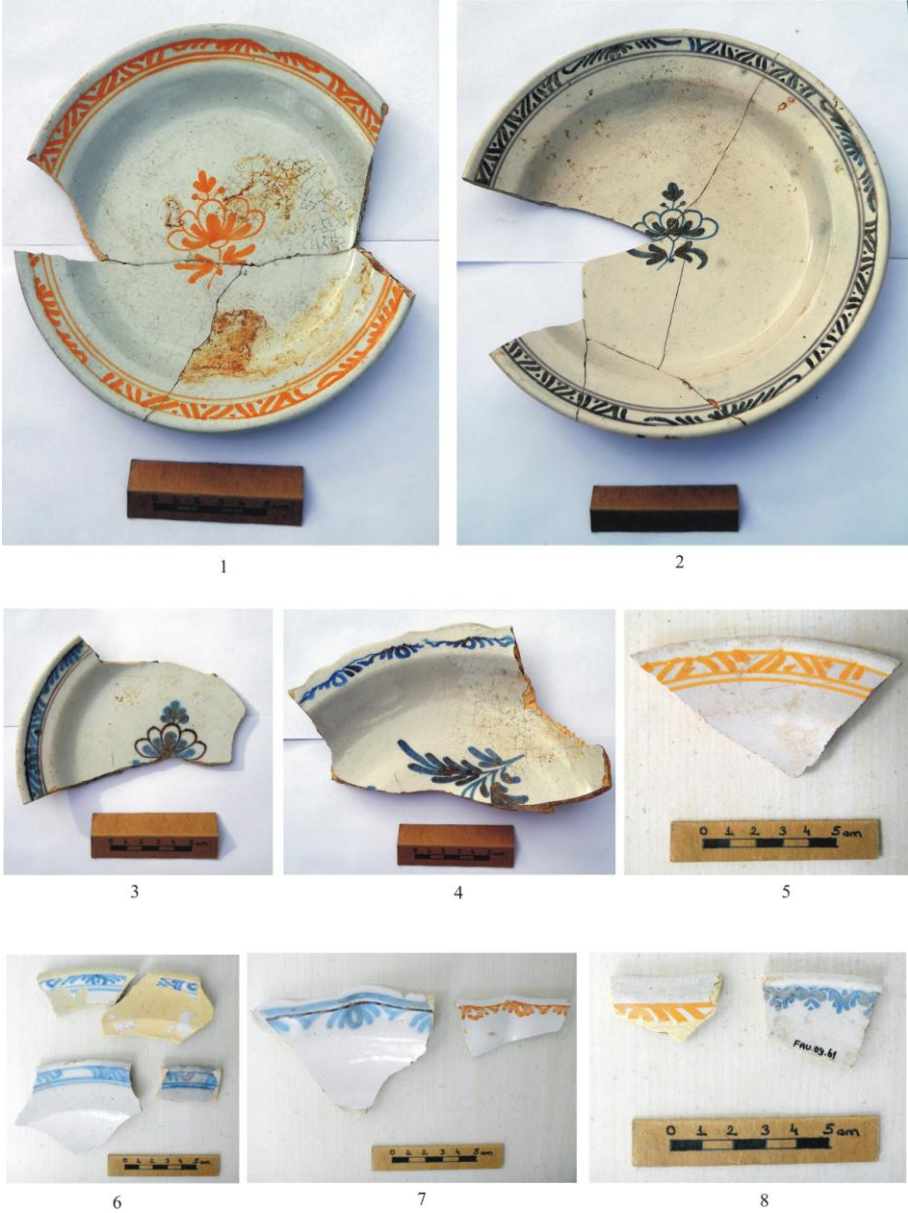
Sıralı tekniğiyle bezenmiş, yayvan gövdeli bir grup seramik de **Fransa** üretimidir. Düz dipli dışa çekik ağızlı, dik kenarlı bu yayvan tabaklar beyaz hamurlu ve şeffaf sırlıdır. Tabakların merkezinde yapraklı stilize bir çiçek, geniş kenar üzerinde ise taramalardan oluşan stilize bir süsleme şeridi dikkati çeker. Kavuniçi, kobalt mavisi ya da siyah renkli olarak her tabakta süslemeler tek renkle işlenmiştir (Tablo 8). Véronique François tarafından küçük fragmanlar halinde tanıtılan ve Agora seramikleriyle çok benzer olan örnekler, Moustiers ve Varages üretimi olarak XVIII. yüzyıla tarihlenmektedir⁵⁰.

⁴⁷ Sevim-Özüdoğru-Eğin (1992) s. 230.

⁴⁸ Sevim-Özüdoğru-Eğin (1992) s. 232; Cushion (1974) s. 11.

⁴⁹ François (2009) s. 62 Fig. 4 /27.

⁵⁰ François (2009) s. 59, 61, 62 Fig. 4 /28, 29.

Tablo 8- Smyrna Agorası'nda bulunan, Fransız seramikleri (Foto. S. Gök).

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

Agora malzemesi içerisinde İtalya, Hollanda ve Fransa seramikleri haricinde **transfer (serigrafi) baskı** teknikli İngiltere üretimi tabaklar ve fincanlar da bulunmaktadır (Foto. 5). İngiliz seramik sanatçıların XVIII. yüzyılda ortaya koyduğu en önemli katkılardan biri olan transfer baskı tekniği, hem ucuz hem de kaliteli örnekler olmaları açısından tutulmuştur. 1750'lerde *Staffordshire*'da geliştirilen bu teknikle XIX. yüzyıl boyunca üretim yapılmıştır⁵¹. Krem renkli seramik üzerine yapılan transfer baskı tekniği; sır üstüne veya sıraltına uygulanır. Bir jelatin tabakası üzerine deseninin aktarılmasının ardından bu desenin seramiğe geçirilmesiyle sona erer⁵².

Foto. 5- Smyrna Agorası'nda bulunan, **transfer (serigrafi) baskılı** İngiliz seramikleri (Foto. S. Gök).

⁵¹ Pera Müzesi (2009) s. 202, 210.

⁵² Pera Müzesi (2009) s. 202.

İlk transfer örnekleri 1740'larda İtalya'daki Doccia Fabrikasında yapılmış, ancak tekniğin gelişimi 1750'lerde İngiltere'de gerçekleşmiştir⁵³. Staffordshire'da uygulanan transfer tekniği, ilk yıllarda sır üstüne uygulanırken, Çin'den ithal edilen mavi dekorlu seramiklerle yarışabilmek amacıyla, Çin seramiklerinde de görülen sırtına baskı tekniği gerçekleştirilmiştir. Böylece ucuz ve kolay yoldan elde edilen mavi dekorlu seramikler, XIX. yüzyıl boyunca yaygın olarak üretilebilmişlerdir⁵⁴ (Foto 6).

Foto. 6- Smyrna Agorası'nda bulunan, **transfer (serigrafi) baskılı** İngiliz seramikleri. (Foto. S. Gök).

Agora seramikleri içerisinde bu gruba ait oldukça fazla örnek bulunmaktadır. Uzak doğu motiflerinin (yapılar, ağaçlar) ön plana çıktığı bu örnekler, doğa resimleri, mitolojik konular, kır ve deniz manzaraları, gondolda gezinti yapan insanlar, oryantalist binalar, çeşmeler ile geometrik ve bitkisel bezemelerden oluşan geniş bir resim repertuarına sahiptir. Birbirinin aynısı, takım halinde yapılmış seramikler bulunmaktadır. Transfer baskı tekniği İngiltere'de çok yoğun bir şekilde üretilmiş olmasına karşın, Avrupa'nın diğer ülkelerinde de popüler olmuştur. Çok çeşitli formlara sahip bu gruba ait örnekler içerisinde geniş kenarlı yayvan tabaklar, hafif çukur kaseler, fincan tabakları ve fincanlar önemli buluntular arasındadır. Desenlemede başta mavi olmak üzere, kırmızı, siyah, gri, kahverengi ve yeşil gibi renkler kullanılmıştır (Tablo 9-11).

⁵³ Pera Müzesi (2009) s.203.

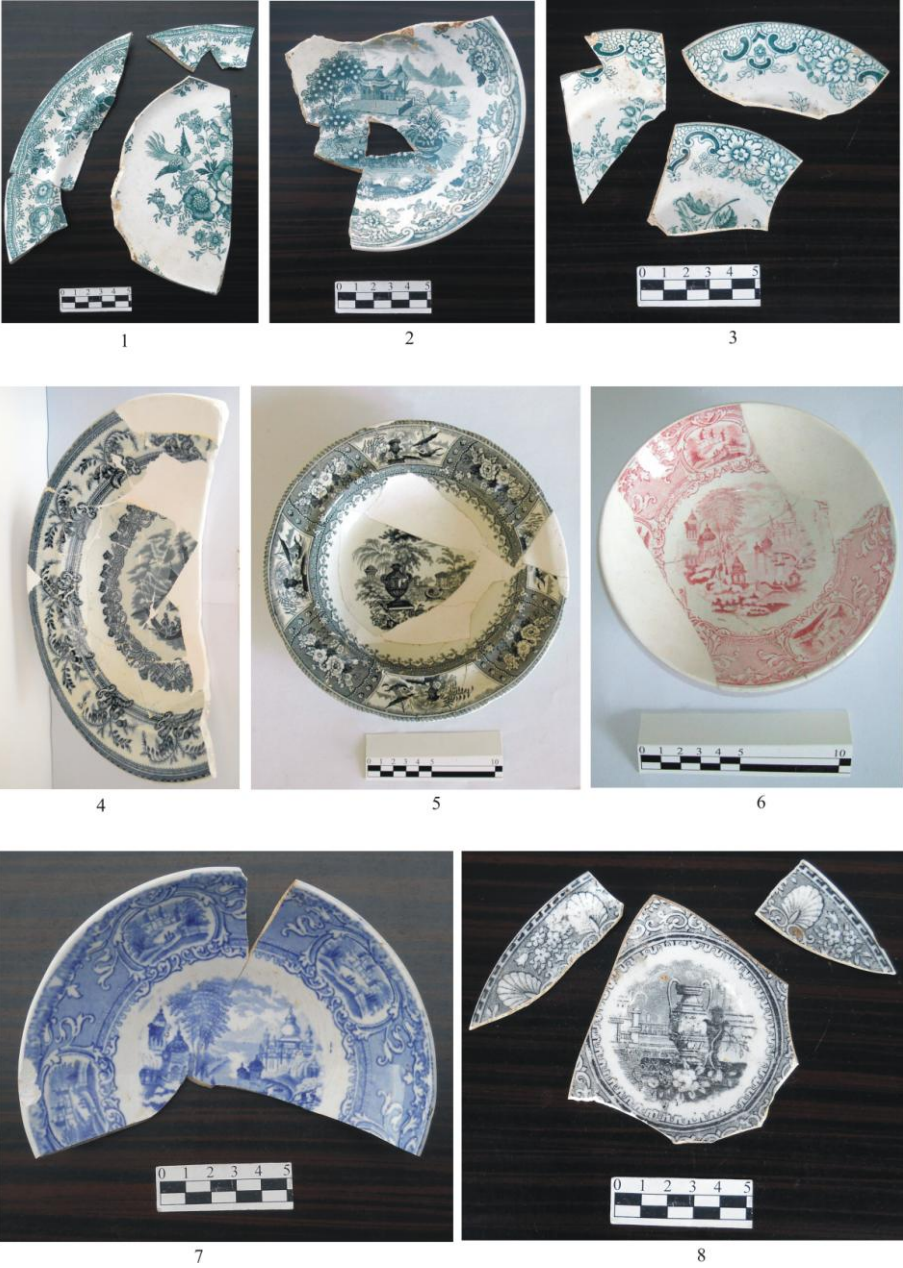
⁵⁴ Pera Müzesi (2009) s.210, 211; Doğer (2009/1) s. 52; Doğer (2009/2) s. 229; Hayes (1992) plate 51.

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

Tablo 9- Smyrna Agorası'nda bulunan, **transfer (serigrafi) baskılı** İngiliz seramikleri (Foto. S. Gök).

Sevinç Gök

Tablo 10- Smyrna Agorası'nda bulunan, **transfer (serigrafi) baskılı** İngiliz seramikleri (Foto. S. Gök).

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

1

2

3

4

Tablo 11- Smyrna Agorası'nda bulunan, **transfer (serigrafi) baskılı** İngiliz seramikleri (Foto. S. Gök).

Transfer (serigrafi) baskılı seramiklerin bir bölümünün kaidelerinde monogramlar ya da imzalar vardır ve bunlardan seramiklerin hangi üretici firmaya ait oldukları tespit edilebilmiştir⁵⁵. Genel olarak XIX. yüzyıl üretimi olan bu örneklerin bir kısmı takım halindedir (bkz. Foto. 5, Tablo 9). Aynı şirkete ya da fabrikaya ait çeşitli imzalar / monogramlar bulunmaktadır. Farklı tarih aralıklarında farklı imzalar kullanılmıştır (Tablo 12, 13). Agora kazılarında ele geçen Avrupa seramikleri içerisinde en yoğun grubu oluşturan bu örneklerin büyük bir kısmı kırıktır ve maalesef monogram ya da imzaları bulunamamıştır. Tablolarda yer alan örneklerden çok daha fazlası bulunduğu halde, emin olamadığımız örnekleri şimdilik çalışma kapsamına almadık. Devam eden Agora kazılarında ele geçecek olan transfer baskılı örneklerin, bu konuya daha fazla ışık tutacağından eminiz.

Agora kazılarında çeşitli örneklerini tespit ettiğimiz Avrupa seramikleri, Akdeniz ülkeleri arasındaki alışverişin erken çağlardan başlayarak, neredeyse kesintisiz bir şekilde devam ettiğini göstermeleri açısından önemlidir. İzmir Limanının hem Avrupa'ya, hem de Anadolu'ya açılan bir kapı olduğunu ve diğer ithal malların yanı sıra seramiklerin de ticarete önemli bir yere sahip olduğunu gözler önüne seren bu örnekler, dönemin beğenisini ve taleplerini işaret etmesi açısından da değerli veriler sunmaktadırlar. Fazla tanınmayan ya da önemsenmeyen geç dönem Avrupa seramiklerine bakış açımızı değiştirecek nitelikte ve nicelikte örnekler sunması açısında da Smyrna Agorası buluntuları dikkate değerdir.

⁵⁵ Godden (1977).

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

<p>STAFFORDSHIRE IMPROVED WILLOW W. L. L ASIATIC PHESANTS W L</p>	<p>William Lowe Sydney Work, Longton, Staffordshire Potteries 1874-1930 (Godden 1964, s.399)</p>
	<p>J. & M P B & Co</p>
<p>FELL</p>	<p>J. & M. P. BELL & CO. (LTD.), Glasgow Pottery, Dobbies Loan, Glasgow, Scotland. 1842-1928 Çeşitli dönemlerde üretim yapmış olan şirket, bu markayı 1850-1870 yıllarında kullanmıştır. (Godden 1964, s.66)</p>
	<p>Thomas Fell & Co. Ltd, St. Peter's Pottery, Newcastle upon Tyne, Northumberland. 1817-1890. FELL markası 1817-1830 T. F. & Co FELL & Co F markaları 1830-1890 yılları arasında kullanılmıştır. (Godden 1964, s.245)</p>
	<p>FOUNTAIN T. F. De Co FELL & Co F</p>

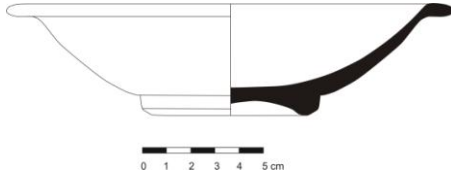
Tablo 12- Smyrna Agorasi'nda bulunan transfer (serigraf) baskılı seramiklerdeki monogram ya da imzalar (Foto. S. Gök).

	<p>S. B. & S</p>	<p>Samuel Barker & Sons Don Pottery, Swinton, Nr. Rotherham Yorkshire. 1834-1893. Çeşitli dönemlerde üretim yapmış olan şirket bu markayı 1851-1893 yılları arasında kullanmıştır. Godden 1964, s. 55.</p>
	<p>W. & J. B</p>	<p>William & James Butterfield Globe Pottery, Tunstall Staffordshire potteries 1854-1861 Godden 1964, s. 120.</p>
	<p>DAVENPORT</p>	<p>W. Davenport & Co, Longport, Staffordshire Potteries, 1793-1887. Godden 1964, s. 189.</p>
	<p>LONDON M. W. H</p>	<p>Malcolm Walker & Hulse British Anchor Pottery Longton, Staffordshire Potteries 1858-1864 (Godden 1964, s. 411)</p>

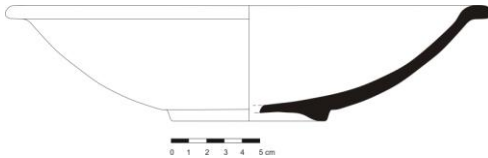
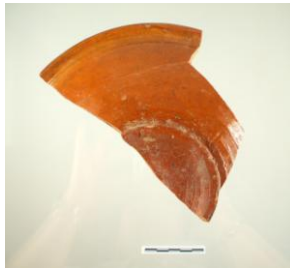
Tablo 13- Snyrna Agorası'nda bulunan transfer (serigrafî) baskılı seramiklerdeki monogram ya da imzalar (Foto. S. Gök).

KATALOG

Kat. No: 1: Env. No: BY.08 / 170, **Ölçüleri:** yük. 4.4 cm, ağız ç. 19.1 cm, kaide ç. 6 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş ağız kenarlı, kademeli halka kaideli.

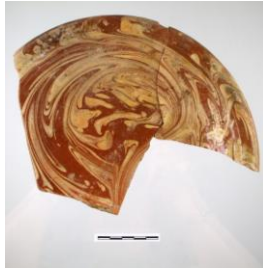
Kat. No: 2: Env. No: BY.08 / 170, **Ölçüleri:** yük. 6.1 cm, ağız ç. 28 cm, kaide ç. 9 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

Kat. No: 3; Env. No: BY.08 / 170, Ölçüleri: Mevcut yük. 3.1 cm, ağız ç. 21 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı.

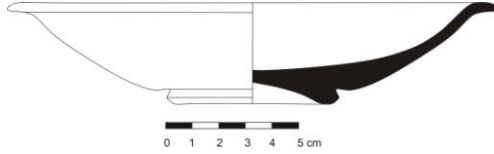
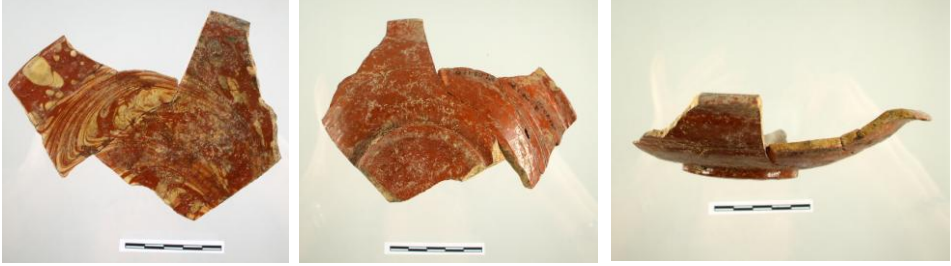

Kat. No: 4; Env. No: BY.08 / 170, Ölçüleri: yük. 4.4 cm, ağız ç. 21 cm, kaide ç. 6,5 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

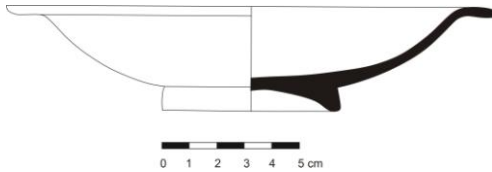

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

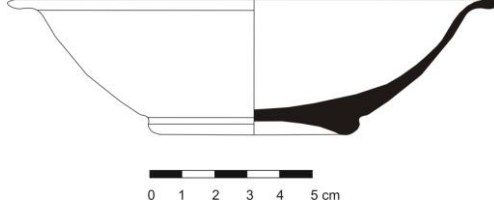
Kat. No: 5: Env. No: BY.08 / 170, **Ölçüleri:** yük. 3.6 cm, ağız ç. 19 cm, kaide ç. 6 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

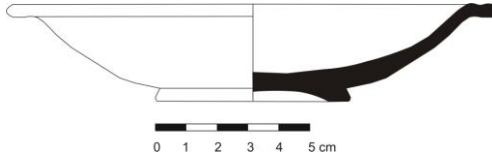
Kat. No: 6: Env. No: BY.08 / 158, **Ölçüleri:** yük. 3.8 cm, ağız ç. 18 cm, kaide ç. 6.5 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

Kat. No: 7; Env. No: BY.08 / 158, Ölçüleri: yük. 4.2 cm, ağız ç. 15 cm, kaide ç. 5.8 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

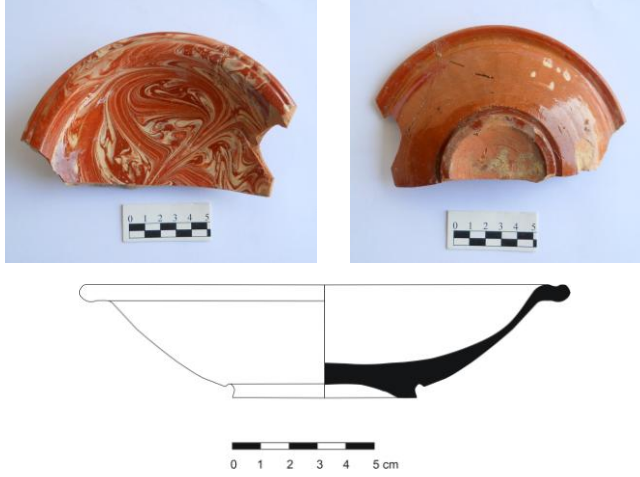

Kat. No: 8; Env. No: BY.08 / 158, Ölçüleri: yük. 4.2 cm, ağız ç. 15 cm, kaide ç. 5.8 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

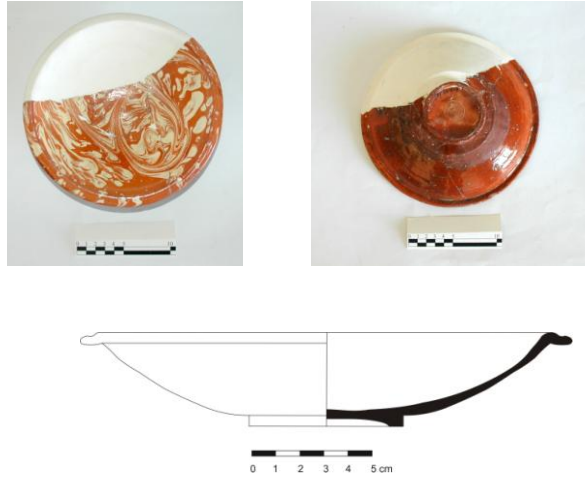

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

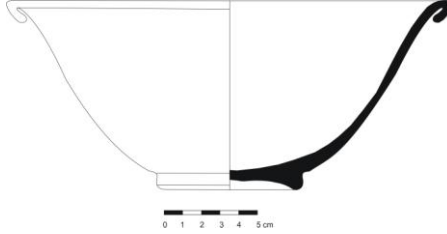
Kat. No: 9; Env. No: BY.08 / 162, Ölçüleri: yük. 4 cm, ağız ç. 17 cm, kaide ç. 6.5 cm. **Tanımı:** Açık kırmızı renkli hamurlu (2.5 YR 6/8 light red). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

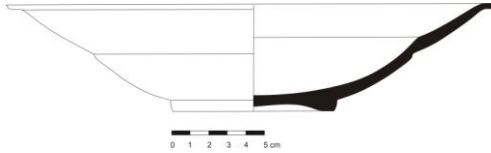
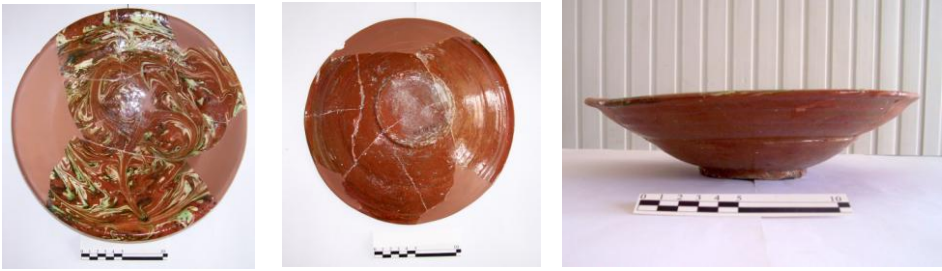
Kat. No: 10; Env. No: BOU.09 / 68, Ölçüleri: yük. 4 cm, ağız ç. 20.6 cm, kaide ç. 6.5 cm. **Tanımı:** Koyu kırmızımsı kahverengi renkli hamurlu (2.5 YR 2/3 dark reddish brown). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

Kat. No: 11: Env. No: BY.08 / 157, Ölçüleri: yük. 10.2 cm, ağız ç. 24 cm, kaide ç. 7.7 cm. **Tanımı:** Açık kırmızı renkli hamurlu (2.5 YR 6/8 light red). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı renkli mermer desenli. Küresel gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

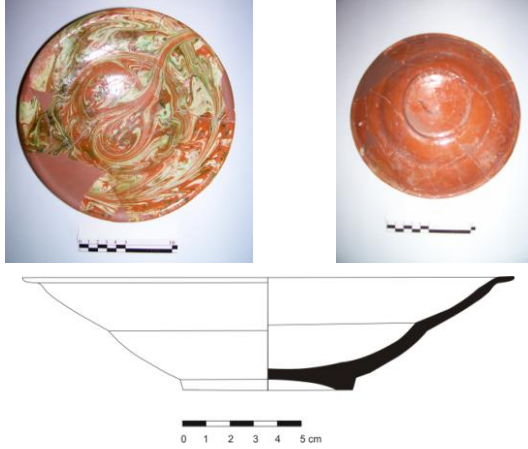

Kat. No: 12: Env. No: BY.08 / 32, Ölçüleri: yük. 5.8 cm, ağız ç. 26.8 cm, kaide ç. 8.8 cm. **Tanımı:** Kırmızı renkli hamurlu (2.5 YR 4/6 red). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı, yeşil renkli mermer desenli. Konik kademeli gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

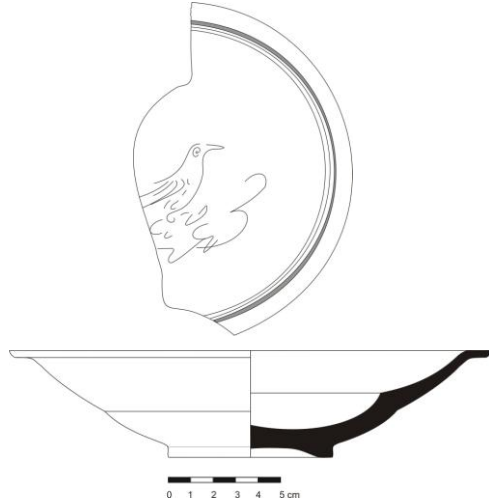

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

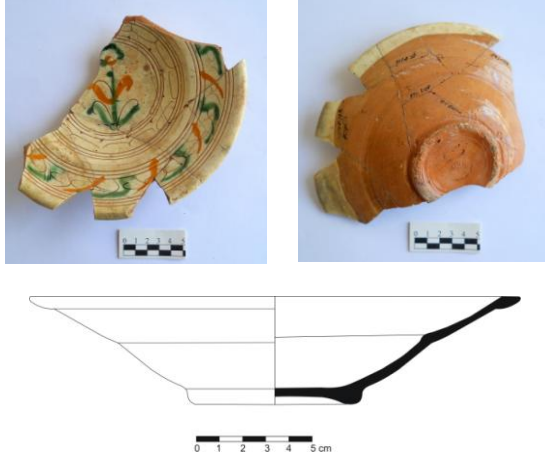
Kat. No: 13: Env. No: BY.08 / 157, Ölçüleri: yük. 4.7 cm, ağız ç. 21 cm, kaide ç. 7.2 cm. **Tanımı:** Kırmızı renkli hamurlu (10 R 5/6 red). Kırmızı astarlı, kahverengimsi kırmızı, sarı, yeşil renkli mermer desenli. Konik kademeli gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

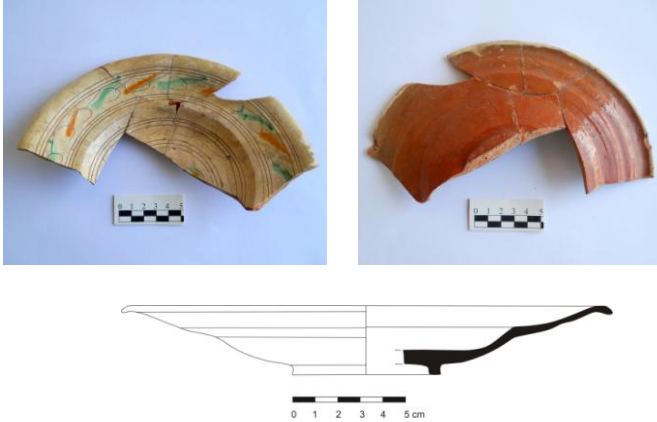
Kat. No: 14: Env. No: BY.08 / 162, Ölçüleri: yük. 4.7 cm, ağız ç. 22 cm, kaide ç. 7.5 cm. **Tanımı:** Açık kırmızı renkli hamurlu (2.5 YR 6/8 light red). Sgraffito teknikli, beyaz astarlı, sarı sırlı, kavuniçi ve koyu yeşil renk boyamalı. Konik kademeli gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

Kat. No: 15; Env. No: BY.08 / 158, Ölçüleri: yük. 4.5 cm, ağız ç. 21 cm, kaide ç. 6.6 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Sgraffito teknikli, beyaz astarlı, sarı sırlı, kavuniçi ve koyu yeşil renk boyamalı. Konik kademeli gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

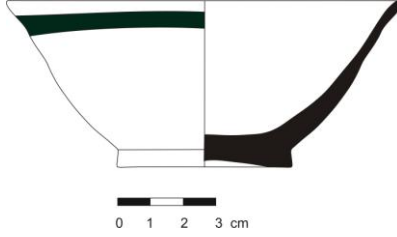
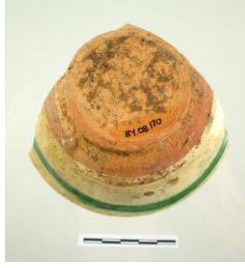

Kat. No: 16; Env. No: BY.08 / 158, Ölçüleri: yük. 3 cm, ağız ç. 22 cm, kaide ç. 6.6 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Sgraffito teknikli, beyaz astarlı, sarı sırlı, kavuniçi ve koyu yeşil renk boyamalı. Konik kademeli gövdeli, dışa çekik geniş kenarlı, kademeli halka kaideli.

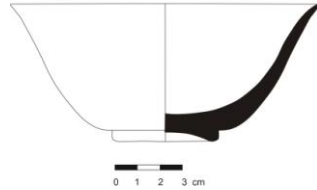
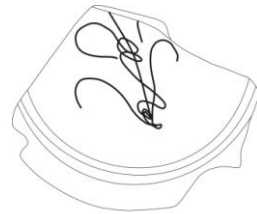

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

Kat. No: 17: Env. No: BY.08 / 170, Ölçüleri: yük. 5.2 cm, ağız ç. 12 cm, kaide ç. 5.4 cm. **Tanımı:** Kırmızımsı sarı renkli hamurlu (5 YR 6/8 reddish yellow). Sgraffito teknikli, beyaz astarlı, sarı sırlı, kavuniçi ve koyu yeşil renk boyamalı. Küresel gövdeli, kademeli halka kaideli.

Kat. No: 18: Env. No: BY.08 / 162, Ölçüleri: yük. 6.2 cm, ağız ç. 14 cm, kaide ç. 4.8 cm. **Tanımı:** Açık kırmızı renkli hamurlu (2.5 YR 6/8 light red). Sgraffito teknikli, beyaz astarlı, sarı sırlı, kavuniçi ve koyu yeşil renk boyamalı. Küresel gövdeli, kademeli halka kaideli.

Kat. No: 19: Env. No: BY.08 / 163, Ölçüleri: yük. 4.5 cm, ağız ç. 11 cm, kaide ç. 5.1 cm. **Tanımı:** Açık kırmızı renkli hamurlu (2.5 YR 6/8 light red). Sgraffito teknikli, beyaz astarlı, sarı sırlı, kavuniçi ve koyu yeşil renk boyamalı. Küresel gövdeli, kademeli halka kaideli.

Kat. No: 20: Env. No: BY.08 / 162, Ölçüleri: yük. 4.7 cm, ağız ç. 12 cm, kaide ç. 5.1 cm. **Tanımı:** Açık kırmızı renkli hamurlu (2.5 YR 6/8 light red). Sgraffito teknikli, beyaz astarlı, sarı sırlı, kavuniçi ve koyu yeşil renk boyamalı. Küresel gövdeli, kademeli halka kaideli.

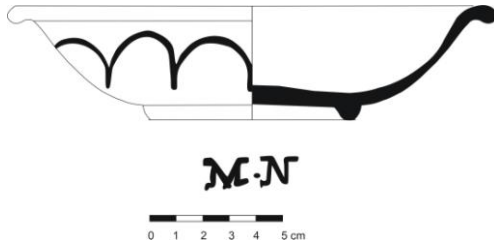
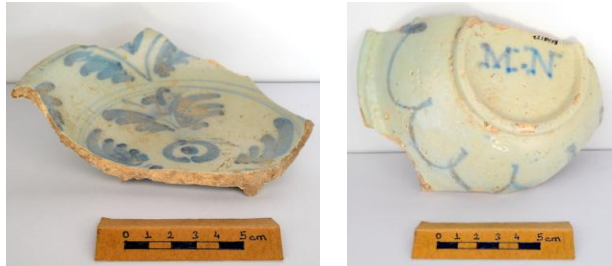

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

Kat. No: 21: Env. No: BY.08 / 162, Ölçüleri: Mevcut yük. 4 cm, kaide ç. 6.4 cm. **Tanımı:** Açık kırmızı renkli hamurlu (2.5 YR 6/8 light red). Sgraffito teknikli, beyaz astarlı, sarı sırlı, kavuniçi ve koyu yeşil renk boyamalı. Küresel gövdeli, kademeli halka kaideli.

Kat. No: 22: Env. No: BY.08 / 57, Ölçüleri: yük. 4.3 cm, ağız ç. 18.3 cm, kaide ç. 7.7 cm. **Tanımı:** Krem renkli hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sıraltına kobalt mavisi renkli desenli. Yarı küresel gövdeli, dışa dönük ağızlı, kademeli halka kaideli.

KAYNAKÇA

Alpözen, T. O., (1997), “Batık Kazı ve Araştırmalarına Göre Anadolu’da Deniz Ticareti”, *Palmet I, Sadberk Hanım Müzesi Yıllığı*, İstanbul, s. 89-110.

Ayhan, G., (2011), “Smyrna Antik Kenti Kazıları 2007-2008 Yılı Lüle Buluntuları”, *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı XVIII/2, Ekim 2009, İzmir, s. 1-22.

Baykara, T., (1974), *İzmir Şehri ve Tarihi*, İzmir.

Beltran, J-Miro, N., (2010), “El Comerç de Ceràmica a Barcelona Als Segles XVI-XVII: Italia, França, Portugal, Els Tallers Del Rin I Xina, *QUARHIS (Quarderns D’Arqueologia I Història de la Ciutat de Barcelona)*, Època II, Núm. 6, pp. 14-91.

Cushion, J., (1974), *Letts Collectors’Guides Continental Porcelain*, London.

Doğer, E., (2006), *İzmir’in Smyrna’sı, Paleolitik Çağ’dan Türk Fethine Kadar*, İstanbul.

Doğer, L., (2000), *İzmir Arkeoloji Müzesi Örnekleriyle Kazıma Dekorlu Ege-Bizans Seramikleri*, İzmir.

Doğer, L., (2009/1), “İzmir Agora Kazılarında 17.-19. Yüzyıl Seramik Buluntuları Üzerine Bazı Gözlemler”, *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: XVII/1, Nisan 2008, İzmir, 2009, s.23-54.

Doğer, L., (2009/2), “İzmir Agorası Kazılarında Geç Osmanlı Dönemi ve Avrupa Seramik Buluntuları”, *Thirteenth International Congress of Turkish Art, Proceedings*, Editors Géza Dávid and Ibolya Gerelyes, Budapest, s. 217-229.

Ersoy, A., (2009), “Smyrna’dan İzmir’e”, *İzmir, Kültür ve Turizm Dergisi*, Eylül-Ekim, Yıl: 1, Sayı: 1, s. 32-45.

Ersoy, A., (2010), “Ancient Smyrna: Archeology in İzmir and Stratigraphy in Ancient City Centre”, *Urban Historical Stratum: from Smyrna to Izmir*, İzmir, pp. 132-137.

Ersoy,A.,-Yılmaz,Ç.,(2010), “Smyrna Agorası”, *İzmir, Kültür ve Turizm Dergisi*, Temmuz-Ağustos, Yıl: 1, Sayı: 6, s. 47-53.

Ersoy, A., (2011), *Antik Smyrna Seçilmiş Eserler ve Sikkeler 2007-2009*, İzmir.

François, V. (2009), “Céramiques D’époque Ottomane À La Citadelle de Damas, des découvertes archéologiques nouvelles au Bilâd al-Châm”, *AL-RĀFIDĀN*, Vol.XXX, Tokyo, pp. 53-66.

Godden, G. A., (1977), *Encyclopaedia of British Pottery and Porcelain Marks*, Barry&Jenkins, Oxford.

Göksu, E., (2002), “Agora Arkeolojisinin Kentliye Yansıyan Yüzü”, *İzmir, Kent Kültürü Dergisi*, Şubat 2002 / Sayı 5, s. 51-59.

Akdeniz Ticaretinin Önemli Belge Buluntuları: Seramikler

Hayes, J. W., (1992), *Excavations at Saraçhane in Istanbul*, Volume 2, The Pottery, New Jersey.

Hitzel F.-Jacotin M., (2005), *Iznik: l'Aventure d'une Collection Musee National de la Renaissance*; Paris.

Kahyaoglu, M. (2010), *12. ve 13. Yüzyıllarda Batı Anadolu Liman Kentleri Tarihsel Bir Yaklaşım*, Ege Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Bizans Sanatı Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, İzmir.

Kore-Zographou, K. (2008), "The Spreading of The Çanakkale Ceramics Throughout The Aegean Islands", *Çanakkale Seramikleri Kolokyumu Bildirileri, 2 Nisan 2007*, Antalya, Suna-İnan Kıracı, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya, s. 7-20.

Kuyulu, İ. (2006), "Bornova'da Levanten Konutları", *Avrupalı'mı Levanten mi?*, Yayına Hazırlayan Arus Yumul, Fahri Dikkaya, İstanbul, Mart, s. 171-191.

Küçükkalay, A. M. (2007), *Osmanlı İthalatı, İzmir Gümrüğü, 1818-1839*, İstanbul.

Kütükoğlu, M. S. (2000), *XV ve XVI. Asırlarda İzmir Kazısının Sosyal ve İktisâdî Yapısı*, İzmir.

Mikhailova, O.E.-Lapkovskaya, E.A (1990), "XV. -XVIII. Yüzyıl İtalyan Çini Kapları", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 7, Çev. Ayla Ersoy, s. 73-79.

Öney, G. (2010), "İznik Olarak Tanıtılan Kütahya Seramikleri", *Pera Müzesi, Kütahya'dan Dünyaya Çini ve Seramiğin Öyküsü Sempozyumu*, 10 Aralık 2010, sözlü bildiri.

Öney, G. (2013 baskıda), Paris Écouen Şatosu Koleksiyonunda İznik Olarak Tanıtılan Kütahya Seramikleri, *Uluslararası Katılımlı XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 18-20 Ekim 2012, Sivas*.

Özdaş, H. (2007), "Ege ve Akdeniz'in derin sırları", *Skylife*, 6, Haziran, İstanbul, s. 90-98.

Sevim,S.-Özüdoğru,Ş.-Eğin,M.(1992), "Kültürel İletişimde Seramiğin Yeri (Mayolika ve Delft Seramikleri Üzerine Araştırma)", *Kurgu Dergisi*, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi, S. 10, s. 213-235.

Taşlıalan,M.-Drew-Bear,T., (2005), "Fouilles de L'Agora de Smyrne: Rapport sur la Campagne de 2004", *Anatolia Antique*, XIII, pp. 371-434.

Taşlıalan,M.-Drew-Bear,T., (2006), "Fouilles de L'Agora de Smyrne: Rapport sur la Campagne de 2005", *Anatolia Antique*, XIV, pp. 309-361.

Vroom J. (2005), *Byzantine to Modern Pottery in The Aegean -7th to 20th Century- An Introduction and Field Guide*, Parnasus Press, The Netherlands.

Wartburg, M. L. (2001), “Types of Imported Table Ware at Kouklia in The Otoman Period”, *Report of the Department of Antiquities*, Cyprus, pp. 361-396.

Yenişehirlioğlu, F. (2004), “Otoman Ceramics in European Contexts”, *Muqarnas an Annual on The Visual Culture of The Islamic World, Essays in Honor of J. M. Rogers*, Volume 21, Leiden, pp. 373-382.

Zıllioğlu M. (1985), *Evliya Çelebi Tam Metin Seyahatnâme*, Üçdal Neşriyat, Sekizinci Cilt, İstanbul.